

Prispevek k poznavanju ptic Hraških mlak

A contribution to the knowledge of the birds of Hraše pools

Henrik CIGLIČ, Tone TREBAR

UVOD

Hraški mlaki smo zasledili v slovenski strokovni literaturi razmeroma pozno, še posebno glede na njun nastanek. Ornitološko sta bili odkriti šele leta 1991 (BIBIČ 1992), nastali pa sta po vsej verjetnosti že veliko prej, saj ju tamkajšnji Agrokombinat Emona uporablja kot gnojnični jami. Kdaj sta mlaki nastali, ni znano. Pri datiranju si lahko pomagamo z vojaško topografsko karto iz leta 1978, na kateri so vrisane kar tri manjše vodne površine; poleg sedanjih dveh še ena na nasprotni strani glavne dovozne ceste. Enako v drugi izdaji Atlasa Slovenije (MK 1996), medtem ko v prvi izdaji (MK 1985) ni vrisana nobena. Povsem naključno ju je junija 1991 odkril ornitolog A. Bibič, ko je botaniziral na Smledniškem gradu in zatem skupaj s P. Trontljem ugotovil prvo gnezdišče čopaste črnice *Aythya fuligula* v zahodni Sloveniji (BIBIČ 1992, TRONTELJ 1992). Zanimanje za Hraški mlaki se je zelo povečalo spomladi leta 1996, ko sta se vodi obeh gnojničnih jam zaradi zamašenega odtoka združili in preplavili lokalno makadamsko cesto. Voda se ni umaknila vse do poletja, kar je po vsej verjetnosti vplivalo tudi na uspešno prvo gnezditvev črnoglega ponirka *Podiceps nigricollis* v Sloveniji (CIGLIČ, SOVINC 1996). Pozno spomladi 1997, pravzaprav sredi gnezditvenega obdobja, so domačini odtok delno očistili, tako da je vodna gladina vnovič upadla pod raven makadamske ceste.

METODA

Ptice sva priložnostno opazovala prek celega leta, največ spomladi in jeseni v času selitve v obdobju od aprila 1995 do januarja 1998. Pogostost opazovanj je prikazana v tabeli 1.

Nekaj podatkov sta prispevala tudi Iztok Geister (IG) in Andrej Šovinc (AS),

vendar v tabelo niso vključeni kot opazovalni dnevi. Kadar sva opazovala ločeno na isti dan, je podatek vnesen kot eno opazovanje, čeravno je eden opazoval dopoldan, drugi pa popoldan. V sistematskem delu so prikazane samo značilne močvirske ptice.

leto	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	skupaj
1995				4	3		1			4			13
1996			2	9	13	4	2	2	3	8	6	4	53
1997	2	1	8	8	6	4	1	1	3	1	2		37
1998	7												7
skupaj	11	1	10	21	22	9	3	3	6	13	8	5	112

Tabela 1: Pogostost opazovanj v posameznih mesecih v obdobju 1995-98

Table 1: Observation frequency during separate months in the 1995 - 1998 period

SISTEMATSKI DEL

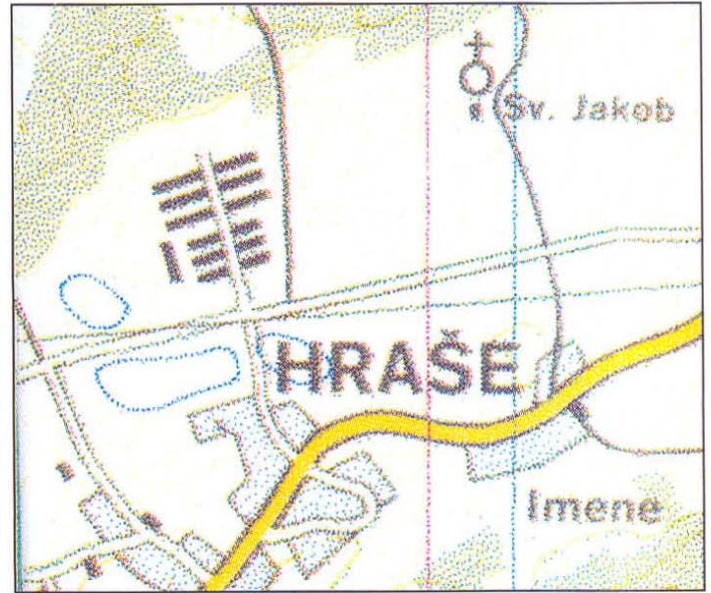
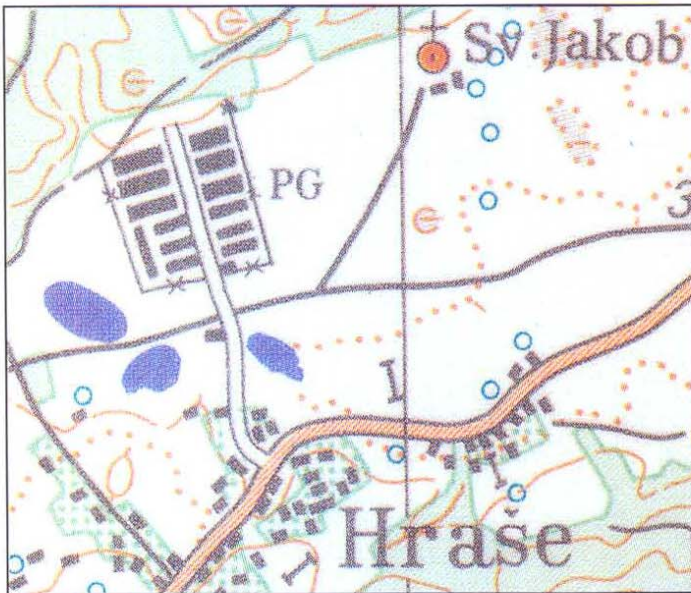
Mali ponirek *Tachybaptus ruficollis* - V obdobju selitve jih je bilo opazovanih največ 10 (26.3.96). V letu 1996 so gnezdili 4 pari. 6.7.1997 so bili opazovani trije mladiči.

Čopasti ponirek *Podiceps cristatus* - 23.1.1998 sta bila opazovana dva (2) osebka.

Črnogri ponirek *Podiceps nigricollis* - V letu 1996 so bili prvič opaženi 3 osebki 25.5.(21.5. jih še ni bilo). 30.5. so bili opaženi celo 4 osebki, vendar je ostal in gnezdil samo en par. (CIGLIČ, SOVINC 1996). 31.8. in 8.9.1997 je bil opazovan osebek v zimskem perju.

Velika bobnarica *Botaurus stellaris* - Dva osebka (2) sta bila opazovana v dneh od 6.4 do 11.4.96, en (1) osebek pa 23.10.96.

Mala bobnarica *Ixobrychus minutus* - Opazovani so bili največ 4 odrasli samci (5.6.96). Vrsta v Hrašah verjetno gnezdi:

Sliki 1 in 2: Iz primerjave dveh zemljevidov (levo iz leta 1978 in desno iz leta 1996, (oba v razmerju 1:50.000) je videti povečan obseg Hraških mlak (vira: Vojnogeografski institut 1980 in Mladinska knjiga 1996).

Figs. 1 and 2: Comparison between the above two maps from 1978 (left) and 1996 (right), both at a scale of 1 : 50 000, indicate an increased volume of the Hraše pools. (Sources: Vojnogeografski institut 1980 and Mladinska knjiga 1996)

12.7.1996 sta bila opazovana samec in samica.

Mala bela čaplja *Egretta garzetta* - Opažena samo 15.5.96.

Velika bela čaplja *Egretta alba* - 5.3.97 je bil opazovan en (1) in 10.3.97 dva (2) osebka.

Siva čaplja *Ardea cinerea* - Od aprila do oktobra je bilo opazovanih do 20 osebkov. Najbližja gnezditvena kolonija, Gameljne, je oddaljena le nekaj kilometrov zračne linije.

Bela štorclja *Ciconia ciconia* - Osebek je bil opazovan 18 in 28.4.96, v dneh od 9.-10. 5. 96 pa se je zadrževalo 6 osebkov.

Duplinska gos *Tadorna tadorna* - Osebek te v notranjosti redke vrste se je ob Hraških mlakah zadrževal od 28.5. do 30.5.96. Opazovana je bila tudi 3.1. in 18.1.1998, kar dopušča domnevo o prezimovanju v širši okolici.

Zvižgavka *Anas penelope* - Ta vrsta race je na preletu pogostejša in številnejša

Slika 3: Zahodna Hraška mlaka spomladi 1996 (I. Geister)

Fig. 3: Western Hraše pool in spring 1996 (I. Geister)

jeseni. Tako je bila leta 1996 opažena dvakrat v aprilu, leta 1997 pa enkrat v aprilu in dvakrat v maju, vsakič v tem letu po en samec, v jesenskih mesecih pa vsako leto, največ 16 leta 1995 v oktobru in decembru. Samec te rase se je v Hrašah zadrževal tudi od 17. do 20.1.1998.

Dolgorepa raca *Anas acuta* - Samec je bil opazovan 4.4. in 18.10.1996 ter 3.1 in 18.1.1998. Tudi ta dva januarska podatka dopuščata domnevo o prezimovanju v širši okolici (trikotnik Zbilje, Hraše, Mavčiče).

Mlakarica *Anas platyrhynchos* - Prevladujejo spuščeni gojeni osebki, namenjeni športnemu lovu, najdenih pa je bilo tudi nekaj gnezd.

Krehelj *Anas crecca* - Ta v majhnih skupinah od 2 do 6 osebkov pojavljajoča se raca je pogostejša spomladi kot jeseni (razmerje pojavljanj 7:4). 5.11.1997 pa je bila opazovana jata 17 osebkov. Gnezditveno sumljiva sta bila 2.6.1997 opazovana samec in samica.

Zličarica *Anas clypeata* - Iz pognezditvenega obdobja je en sam julijski podatek (29.7.1996), ko so bili opazovani trije (3) osebki. Spomladanska opažanja so iz marca, aprila in presenetljivo tudi še iz srede maja. Opazovani so bili največ štirje (4) osebki (3 samci in ena samica), in sicer 4.4.96. Vsega skupaj 7 opazovanj.

Reglja *Anas querquedula* - 20 spomladanskih in 7 jesenskih podatkov. Število opazovanih osebkov je spomladi 1997 stalno naraščalo od dveh (2) 28.2. do šestdesetih (60) 14.4., kar kaže na to, da se je na selitvi zadržujoča se jata nenehno povečevala. Zato pa je bil toliko bolj gnezditveno sumljiv samec, opazovan 25.4.(IG) in v dneh od 24. do 26.5.1995. Tudi leta 1996 se nekaj parov ni odselilo skupaj z večjo jato. Kljub temu dokazov o gnezdenju ni.

Kostanjevka *Aythya nyroca* - V letu 1996 je bila opazovana trikrat: 26.4. dva (2) samca, 27.3.(1) en osebek in 4.4. štirje (4) osebki, v letu 1997 pa petkrat: 28.2 eden (1), 24.3. dva (2), 21.9 in 23.10 po en (1) osebek. Nedvomno pa je bil gnezditveno sumljiv 25.5.1997 opazovani samec.

Sivka *Aythya ferina* - Za to vrsto rase so samo trije podatki: 26.3. eden (1), 27.3.1996 dva (2) in 21.9.1997 trije (3) osebki.

Slika 4: Polojnik *Himantopus himantopus*, Hraše, 19. 5. 1996 (A. Sovinc)

Fig. 4: Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* at Hraše pools on 19th May 1996 (A. Sovinc)

Čopasta črnica *Aythya fuligula* - Jata 14 osebkov se je zadrževala v marcu 1997. V aprilu se je v letih 1995-97 zadrževalo največ 7 in v maju največ 6 osebkov. Zanimiva je bila spolna sestava 24.7.1992: 7 samcev in 3 samice, od teh dve z štirimi (4) mladiči (IG). Bibič (1992) poroča, da je 5.7.1991 opazoval "dva para čopastih črnic in osem mladičev na večjem ribniku", kar dopušča domnevo, da v Hraških mlakah nikoli nista gnezdila več kot dva para teh rac. V letu 1997 je bilo v gnezditvenem obdobju sprva opaziti 4 samce in 6 samic (9.5.), kasneje (2.6.) pa 7 samcev, kar bi lahko pomenilo, da samice tačas gnezdiijo v bližini, vendar se takšna pričakovanja niso izpolnila.

Rjavi lunj *Circus aeruginosus* - Opazovan dvakrat v letu 1996: 4.4. samec in samica, 9.5. samec.

Škrjančar *Falco subbuteo* - Škrjančar je bil opazovan dvakrat: 30.5. in 13.8.1996, obakrat pri lovu na kačje pastirje (Odonata).

Mokož *Rallus aquaticus* - Mokož je bil opazovan trikrat: 4.4.1996 in 2.11.1997 (AS) ter 5.6.1996 (AS), ko je bilo slišati značilno kruljenje, kar kaže na gnezditev.

Slika 5: Ko je iz dveh vodnih površin nastala ena, je bila poplavljen tudi lokalna cesta, pomlad 1996 (I. Geister).

Fig. 5: As soon as the two separate water bodies merged, the local road was submerged; spring 1996 (I. Geister).

Grahasta tukalica *Porzana porzana* - Opazovana je bila vedno le v drugi polovici leta (od julija do novembra), v letu 1995 enkrat, v letu 1996 trikrat po en osebek.

Zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus* - Največ je bilo opazovanih 10 odraslih ptic ob enem obisku (4.4. in 28.6.1996), po čemer smemo sklepati na največ 5 gnezdečih parov.

Liska *Fulica atra* - Od 23.3. do 28.4.1996 je bilo opazovanih 30 osebkov. 8.5.1996 je bilo najdenih 20 zasedenih gnezd, od tega 9 v mlaki vzhodno od ceste in 11 v mlaki zahodno od ceste. Popis bo objavljen v prispevku o gnezdiščih Hraških mlak (op.ur.).

Polojnik *Himantopus himantopus* - Osebek se je na Hraških mlakah zadrževal od 18. do 22.5.1996.

Mali deževnik *Charadrius dubius* - Vsi datumi pojavljanja v letih 1995-96 (7 v treh letih) so aprilski. V letu 1997 je bil par opazovan na makadamski cesti 9.5., en sam osebek 25. in 28.5. in 1.6., ko je hlinil poškodovanost (AS). Dovolj znamenj za gnezditve, četudi neuspešno.

Priba *Vanellus vanellus* - 36.3.1996 je bilo opazovanih 10 osebkov, kasneje (v aprilu) največ 4, iz česar bi lahko sklepali, da so na sosednjem koruznem polju gnezdili najmanj štirje pari. Najzgodnejši mladič najden 22.4.1997.

Mali prodnik *Calidris minuta* - Štirje (4) 28.5.1997.

Črnorepi kljunač *Limosa limosa* - Osebek te vrste je bil opazovan 28.4.1996.

Rdečenogi martinec *Tringa totanus* - 18.4.1995: 10, 25.4.1996: 3 in od 8. do 10.4.1997 : 10 osebkov.

Pikasti martinec *Tringa ochropus* - Trije osebki so se zadrževali od 19. do 21.8.1996 (IG).

Črni martinec *Tringa erythropus* - Opazovan 9.5.1997.

Močvirski martinec *Tringa glareola* - V aprilu in maju se pojavlja v skupinah od 2 do 20 osebkov (18.4.1995, 9.5.1996). Je najpogostejši in najštevilnejši spomladanski pobrežnik.

Mali martinec *Actitis hypoleucos* - Podatki so trije; od teh eden zelo zgoden : 15 osebkov 27.3.1996 in eden nenavadno pozen : 3 osebki 22.5.1996. Junijski podatki (18.4. - 30.6.) pričajo o zgodnji jesenski selitvi.

Kozica *Gallinago gallinago* - Od 25 podatkov v zadnjih treh letih jih je 11 jesenskih in med njimi je tudi najštevilnejše opazovanje : 26 kozic 30.11.1996.

Rečni galeb *Larus ridibundus* - Nekaj zanimivejših podatkov: 27.3.1996: 36, 11.4.1996: 14 in 19.11.1996: 15 osebkov.

Črna čigra *Chlidonias niger* - Vsi podatki so iz leta 1997: 14.(AS), 19., 20. in 25.5, ko je bil opazovan en (1) osebek, ter 20. in 28.5, ko sta bila opazovana dva (2) osebka.

Breguljka *Riparia riparia* - Dva (2) osebka sta bila opazovana 25.4.1995.

Rumena pastirica *Motacilla flava* - Nekaj teh ptic je bilo videti na preletu 26.4.1997 (AS)

Modri slavec *Luscinia svecica* - Samec je bil opazovan 4.4.1996

Močvirska trstnica *Acrocephalus palustris* - Pojoči samec je bil evidentiran 24.7.1992 (IG) in 5.6.96 (AS), kar kaže na gnezdenje.

Rakar *Acrocephalus arundinaceus* - Samec je pel 21.5.1996.

Plašica *Remiz pendulinus* - 8.4.1996 štirje (4), 24.10.1997 dva (2) osebka.

Trstni strnad *Emberiza schoeniclus* - 24.3.1997: cca 40 osebkov.

RAZPRAVA

Podrobnejši topografski opis Hraških mlak je najti v prispevku o gnezdenju črnogrlega ponirka (CIGLIČ, SOVINČ 1996). K temu lahko dodava le to, da je obrežje vzhodne mlake nekaj metrov široko obraslo z rogozom (*Typha sp.*), obrežje zahodne mlake pa predvsem s trstom *Phragmites australis*. Na tej mlaki je tudi nekaj trstiščnih pasov sredi vode. Potrjeno redno gnezdiyo mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, zelenonoga tukalica *Gallinula chloropus*, liska *Fulica atra* in priba *Vanellus vanellus*. Potrjeno občasno gnezdiya čopasta črnica *Aythya fuligula* (mladiči so bili opazovani leta 1991 in 1994) in črnogri ponirek *Podiceps nigricollis* (uspešna gnezdiya leta 1996). Domnevno občasno gnezdiya mala bobnarica *Ixobrychus minutus* (v letu 1997 nobene ga opazovanja) in mokož *Rallus aquaticus*.

Od selivk se na Hraških mlakah najpogosteje zadržujejo rase in pobrežniki. V marcu in aprilu sta najpogostejši raci kreheljc *Anas crecca* in reglja *Anas querquedula*, ki sta bila v teh dveh mesecih opazovani ob visokem številu obiskov. Reglja je s šestdesetimi osebki, opazovanimi v enem dnevu, tudi najštevilnejša opazovana rasa. Najpogosteje opazovani pobrežnik je jeseni kozica *Gallinago gallinago*, ki je bila v oktobru, novembru in decembru opazovana ob

visokem številu obiskov, v večini primerov po nekaj osebkih. Najpogostejši spomladanski pobrežnik na preletu je močvirski martinec *Tringa glareola*, ki je bil v aprilskih dneh opazovan devetkrat v skupinah do dvajset ptic.

Izmed vrst, ki se v Sloveniji pojavljajo redko ali pa redno, vendar v majhnem številu, je treba omeniti veliko bobnarico *Botaurus stellaris*, kostanjevko *Aythya nyroca*, duplinsko gos *Tadorna tadorna*, polojnika *Himantopus himantopus* in modrega slavca *Luscinia svecica*.

Pogosto ustavljanje in zadrževanje preletnikov govori o izjemnem prehranjevalnem pomenu tega plitvega in s hranili zasičenega vodišča. V primerjavi s Hraškimi mlakami so okoliška glinokopna močvirja (npr. Bobovek, Češnjevok), gramozne jame (Reteče) in zbirna jezera na Savi (Zbiljsko, Trbojsko) in v povirju Kokre (Brdo) neprimerno slabše obiskana.

LITERATURA:

BIBIČ, A.(1992): Iz ornitološke beležnice: Čopasta črnica *Aythya fuligula*, *Acrocephalus* 50: 21.

CIGLIČ, H., A. SOVINČ (1996): Potrjeno gnezdenje črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis* v Sloveniji, *Acrocephalus* 75-76: 43-46.

TRONTELJ, P.(1992): Prispevek k poznavanju avifaune Zbiljskega in Trbojskega jezera na reki Savi, *Acrocephalus* 50: 16.

POVZETEK

V obdobju 1995 - 98 je bilo v več kot sto opazovalnih dnevih (112) popisanih 45 vrst vodnih in obvodnih ptic, ki se na preletu zadržujejo v Hraških mlakah, plitvih in močno eutrofiranih gnojničnih jamah ob hlevih kmetijskega kombinata. Nekatere izmed njih tukaj zaradi privlačnih življenjskih razmer tudi gnezdiyo.

Od preletnih ptic sta najpogostejši raci kreheljc *Anas crecca* in reglja *Anas querquedula*, najpogostejša pobrežnika kozica *Gallinago gallinago* in močvirski martinec *Tringa glareola*. Izmed vrst, ki se v Sloveniji pojavljajo redko ali maloštevilno, je treba omeniti veliko bobnarico *Botaurus stellaris*, duplinsko gos *Ta-*

dorna tadorna, kostanjevko *Aythya nyroca*, polojnika *Himantopus himantopus* in modrega slavca *Luscinia svecica*.

Leta 1996, ko je bila vodna površina zaradi zamašitve odtoka največja, je v Hraških mlakah uspešno gnezdil par črnogrlega ponirka *Podiceps nigricollis*, kar je bilo prvo potrjeno gnezdenje te vrste v Sloveniji (CIGLIČ, SOVINČ 1996). Sicer pa tu redno gnezdiyo mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, mlakarica *Anas platyrhynchos*, liska *Fulica atra*, zelenoga tukačica *Gallinago gallinago*, priba *Vanellus vanellus* in močvirska trstnica *Acrocephalus palustris*, občasno pa mala bobnarica *Ixobrychus minutus* in mokož *Rallus aquaticus*.

SUMMARY

In the 1995 - 1998 period, 45 species of aquatic and riparian birds were recorded during 112 observation days at Hraše pools, these shallow and highly eutrophicated cesspools along the cowsheds of the local agricultural plant. Most of the birds dwell at the pools during their passage, but some also breed here due to the very favourable living conditions in this particular area. Most frequent amongst the passage migrants are Common Teal *Anas crecca* and Garganey *Anas querquedula*, while Common Snipe *Gallinago gallinago* and Wood Sandpiper *Tringa glareola* are most frequent as far as waders are concerned. Among the species that occur in Slovenia rarely or in small numbers, let us mention the Great Bittern *Botaurus stellaris*, Common Shelduck *Tadorna tadorna*, Ferruginous Duck *Aythya nyroca*, Black-winged Stilt *Himantopus himantopus* and Bluethroat *Luscinia svecica*. In 1996, when the water surface reached its highest peak due to the blocked outflow of the pools, a pair of Black-necked Grebes *Podiceps nigricollis* bred here successfully, which was the first confirmed breeding of this species in Slovenia (CIGLIČ & SOVINČ 1996). The regular breeders at Hraše pools are Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*, Mallard *Anas platyrhynchos*, Common Coot *Fulica atra*, Moorhen *Gallinula chloropus*, Northern Lapwing *Vanellus vanellus* and Marsh Warbler *Acrocephalus*

palustris, while Little Bittern *Ixobrychus minutus* and Water Rail *Rallus aquaticus* breed here only periodically.

Henrik Ciglič, Likozarjeva 7, 4000 Kranj
Tone Trebar, Pestotnikova 17, 4000 Kranj

Iztok Geister

ALI PTICE RES IZGINJAJO?

Slovenski in evropski vidiki
varstva gnezdečih ptic

Tehniška založba Slovenije

Naročila sprejema Tehniška založba Slovenije, Lepi pot 6, 1000 Ljubljana. Cena knjige je 9.996 SIT; za člane društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije velja 20% popust.